

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України

Скрипнюк О. В.
« 25 » 2023 р.



ВИСНОВОК

**Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Коваленко Юлії Олександрівни на тему: «Захист персональних даних у
практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу:
порівняльний аналіз», поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі
знань 29 «Міжнародні відносини»
за спеціальністю 293 «Міжнародне право»**

ВИТЯГ

**з протоколу № 8 засідання
відділу міжнародного права та права Європейського Союзу Інституту держави і
права імені В. М. Корецького НАН України
від «24» жовтня 2023 року**

Присутні:

Голова засідання – завідувач відділу міжнародного права та права Європейського Союзу, д. ю. н., проф., академік НАПрН України Н. М. Оніщенко; д. ю. н., проф., пров. н. с. О. В. Кресін (дистанційно); д. ю. н., ст. н. с. Л. Г. Фалалсева; к. ю. н., ст. н. с. О. С. Переверзева; к. ю. н., ст. н. с. І. М. Проценко; к. ю. н., ст. н. с. Я. А. Павко; к. ю. н., м. н. с. М. І. Суржинський; аспірантка Ю. О. Коваленко; лаборант – В. В. Ходош.

Запрошені:

відсутні

Порядок денний:

Обговорення представленої Ю. О. Коваленко публічної презентації наукових результатів дисертації на тему «Захист персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу: порівняльний аналіз», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право». Дисертація виконувалась у відділі міжнародного права та права

Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, протокол № 11 від 19 грудня 2019 року. Науковий керівник – доктор юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу міжнародного права та права Європейського Союзу Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України Л. Г. Фалалєєва.

Виступили:

Здобувач Ю. О. Коваленко, яка оприлюднила презентацію наукових результатів дисертації «Захист персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу: порівняльний аналіз», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право». Виступаючи, доповідачка, обґрунтувала актуальність теми дисертаційного дослідження та визначила його мету. Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлюється тим, що з нестримним розвитком інформаційних технологій постають питання захисту персональних даних особи, становлення та еволюції права на захист персональних даних, формування та розвитку сучасних європейських стандартів у цій сфері. Захист персональних даних регламентований у численних міжнародно-правових актах як безпосередньо, так і опосередковано, тобто через закріплення права на повагу до приватного та сімейного життя. Примітно, що у міжнародному праві прослідковується фрагментація норм щодо захисту персональних даних, що обумовлено відсутністю універсального міжнародного договору в цій сфері, а також культурними, історичними відмінностями у сприйнятті приватності та підходів до захисту персональних даних і, відповідно, існуванням конкуруючих правових режимів захисту даних. За відсутності такого міжнародного договору становлення стандартів захисту персональних даних відбувалося переважно у рамках діяльності Ради Європи та Європейського Союзу, а тому доволі поширеним у доктрині і практиці є використання категорії «європейські стандарти захисту персональних даних», що охоплює найбільш узагальнені, керівні правові засади, підходи та принципи у цій сфері.

Для вітчизняної науки міжнародного права важливим є з'ясування стану адаптації національного законодавства і практики до європейських стандартів у сфері захисту персональних даних. Особливої актуальності це питання набуло з огляду на євроінтеграційний вектор зовнішньої політики України та набуття статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу, адже обов'язок забезпечення належного рівня захисту персональних даних відповідно до найвищих міжнародних, зокрема європейських стандартів, встановлено статтею 15 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Окремої уваги заслуговує дослідження керівного акту Європейського Союзу у цій сфері - Регламенту 2016/679 про захист фізичних осіб під час обробки персональних даних та їх вільного обігу

(Загального регламенту про захист даних), що набув чинності 25 травня 2018 р., а також імплементація його положень у національне законодавство України.

Необхідність системного та комплексного дослідження теоретичних та практичних проблем, пов'язаних із захистом персональних даних у Раді Європи та Європейському Союзі, систематизації застосовуваних у цій сфері підходів і принципів, а також оцінки їх впливу на формування європейських стандартів захисту персональних даних є важливою з огляду на глобалізаційні процеси, виклики та загрози сучасності. Водночас існує потреба у подальшому вивченні процесу формування теоретико-методологічних засад захисту персональних даних в Україні з огляду на судову практику Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу та її впровадження в Україні, а також євроінтеграційний та євроатлантичний вектор зовнішньої політики України.

Метою дисертації є комплексний аналіз правових засад захисту персональних даних, сформованих у Раді Європи та Європейському Союзі, а також теоретичне обґрунтування впливу практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу на формування і розвиток концептуальних підходів до захисту персональних даних, визначення перспективних напрямів розвитку доктринальної бази та формулювання практичних рекомендацій щодо модернізації механізму захисту персональних даних в Україні крізь призму європейських стандартів у цій сфері.

Доповідачка ознайомила присутніх із структурою дисертації, виклала її завдання, об'єкт та предмет, методи, що були використані у процесі дослідження, охарактеризувала основні положення, які відображають наукову новизну дослідження і виносяться на захист, висвітлила концептуальні положення дисертаційного дослідження, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, представила зміст висновків. Вона також повідомила про результати апробації основних положень та сформульованих у дисертації рекомендацій.

Після закінчення презентації Ю. О. Коваленко відбулося обговорення результатів дисертаційного дослідження та були поставлені такі запитання:

Д. ю. н., професор **Оніщенко Наталія Миколаївна**: Юліє Олександрівно, ви наголошуєте на необхідності визнання права на захист персональних даних як основоположного права, яке відрізняється від права на повагу до приватного життя. Однак, чи не могли б ви коротко підсумувати та конкретизувати відмінності між правом на повагу до приватного життя та правом на захист персональних даних?

Коваленко Ю. О., здобувач: дякую за запитання. В дисертації я досліджую питання виникнення приватності як правової категорії та захисту персональних даних. У цьому аспекті варто зазначити, що право на захист приватного життя як одного з основоположних прав людини в міжнародно-правових договорах - у статті 12 Загальної декларації прав людини 1948 р., статті 17 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р., статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Досліджуючи еволюцію права на захист

персональних даних у міжнародному праві, варто зауважити, що тривалий час воно розглядалося лише як складова права на повагу до приватного життя і було нерозривно пов'язане із захистом інших основоположних прав людини, зокрема, права на доступ до інформації і права на свободу думки. Втім, з розвитком суспільних відносин обсяг інформації про особу нестримно збільшувався, виникала необхідність у транскордонній передачі персональних даних, а використання інформаційних технологій у багатьох сферах життя створювало нові ризики і загрози. Відповідно, поступове виокремлення права на захист персональних даних зумовлене інформаційно-технологічним розвитком людства. Відмінність між правом на приватне життя та правом на захист персональних даних полягає у тому, що право на захист персональних даних завжди пов'язане з інформацією про ідентифіковану особу або особу, яку можна ідентифікувати, а право на приватне життя не обов'язково включає її. Звісно, право на захист персональних даних спрямоване на захист приватності, але також захищає і інші цінності, що стосуються безпеки та якості даних, недискримінації та пропорційності. Закріплення права на захист персональних даних як основоположного права сприяє реалізації також таких його аспектів як, зокрема, право бути забутим, право знати логіку прийняття автоматизованих рішень чи права щодо профайлінгу, які не захищаються в рамках права на приватне життя чи інших основоположних прав. Відтак право на захист персональних даних слід розглядати як право, яке значною мірою збігається з правом на приватне життя і водночас забезпечує додаткові, відмінні можливості для осіб, зокрема, право на доступ до персональних даних, право на виправлення або видалення таких даних.

Д. ю. н., професор **Онщенко Наталія Миколаївна**: У мене також є ще одне запитання. У дисертації ви аналізуєте європейські стандарти захисту персональних даних та пропонуєте їх класифікацію на три покоління. Не могли б ви підсумувати, як розвивалися ці стандарти та чим обумовлений їх поділ на три покоління?

Коваленко Ю. О., здобувач: дякую за запитання. Зважаючи на те, що у міжнародному праві прослідковується фрагментація норм щодо захисту персональних даних, що обумовлено відсутністю універсального міжнародного договору в цій сфері, а також культурними, історичними відмінностями у сприйнятті приватності та підходів до захисту персональних даних, становлення стандартів захисту персональних даних відбувалося переважно у рамках діяльності Ради Європи та Європейського Союзу, що призвело до визнання європейських стандартів захисту персональних даних керівними правовими засадами у цій сфері. З огляду на еволюційний розвиток європейських стандартів захисту персональних даних виправданою є їх класифікація на: перше покоління, до якого відносяться Керівні принципи ОЕСР щодо захисту права на приватність і транскордонні потоки персональних даних, схвалені Рекомендацією Ради ОЕСР від 23 вересня 1980 р. та Конвенція № 108 про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних у редакції 1981 р., друге покоління, яке включає Конвенцію № 108 про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних 1981 р., оновлену

Додатковим протоколом 2001 р., та Директиву 95/46/ЄС про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних 1995 р. та третє покоління, до якого відносяться оновлена Конвенція № 108, зі змінами, внесеними Протоколом СЕТС № 223, та Загальний регламент про захист даних 2016 р. Саме Конвенція № 108, зі змінами, внесеними Протоколом СЕТС № 223, та Загальний регламент про захист даних 2016 р. нині закріплюють найбільш прогресивні положення у сфері захисту персональних даних.

К. ю. н., ст. н. с. Переверзєва Ольга Сергіївна: Юліє Олександрівно, відповідно до змісту вашого дисертаційного дослідження ви виокремлюєте підрозділи, присвячені правовому регулюванню захисту персональних даних у ЄС та удосконаленню правового регулювання ЄС у цій сфері. Чи не могли б ви коротко підсумувати особливості правового регулювання захисту персональних даних у ЄС та пояснити, що ви маєте на увазі під удосконаленням правового регулювання ЄС у цій сфері?

Коваленко Ю. О., здобувач: дякую за запитання. Захист персональних даних як одне з основоположних прав, визнаних у ЄС, сьогодні гарантується ефективним поєднанням різних правових інструментів ЄС, зокрема установчих договорів ЄС і Хартії ЄС та актів вторинного права ЄС. Аналізуючи виникнення та гарантування права на захист персональних даних у правовому порядку ЄС, необхідно звернути увагу на установчі договори ЄС. Вагому роль у розвитку захисту прав людини в ЄС відіграло укладення Лісабонського договору 2007 р., який вніс зміни в установчі договори ЄС. Як наслідок, право на захист персональних даних було закріплено у статті 16 Договору про функціонування Європейського Союзу, яка гарантує право кожного на захист персональних даних. Водночас стаття 16 Договору про функціонування Європейського Союзу, як і стаття 39 Договору про Європейський Союз, передбачає право Європейського Парламенту та Ради встановлювати правила обробки персональних даних установами, органами та агентствами ЄС і державами-членами ЄС при здійсненні ними діяльності, що підпадає під сферу права ЄС, а також правила, що стосуються вільного переміщення таких даних. Надання органам ЄС права врегулювання питання захисту персональних даних було юридичним кроком до впровадження підходу всебічного захисту персональних даних в ЄС, що охоплював би не лише питання забезпечення вільного руху даних в ЄС, але й поширювався б на всі інші компетенції ЄС, зокрема у сфері поліцейського та судового співробітництва. Вагоме значення в аспекті гарантування основоположного права на захист персональних даних в ЄС відіграла саме Хартія ЄС, яка з набранням чинності Лісабонським договором у 2009 р. вона отримала таку ж юридичну силу, як і установчі договори ЄС. Все ж основний масив права ЄС у сфері захисту персональних даних складають регламенти, директиви та рішення ЄС, які є джерелами вторинного права ЄС. Чільне місце серед цих актів нині займає Загальний регламент про захист даних, який замінив раніше чинну Директиву 95/46/ЄС. Варто зауважити, що Загальний регламент про захист даних є *lex generalis*. Водночас інші нормативно-правові акти

ЄС, які можуть містити спеціальні правила щодо обробки даних у певних сферах чи обробки певних категорій даних, наприклад, Директива 2016/680 про захист фізичних осіб щодо обробки персональних даних компетентними органами з метою запобігання, розслідування, виявлення або переслідування кримінальних правопорушень або виконання кримінальних покарань та про вільне переміщення таких даних (так звана Директива про захист даних правоохоронними органами), а відтак розглядаються за конкретних ситуацій як *lex specialis*. Що стосується удосконалення правового регулювання ЄС у цій сфері, то тривалий час Директива 95/46/ЄС залишалась одним з найпрогресивніших документів в системі ЄС, що забезпечував захист персональних даних. Втім розвиток інформаційного суспільства, використання нових технологій, впровадження технологій штучного інтелекту та всеохопна цифровізація зумовили необхідність удосконалення права ЄС у сфері захисту персональних даних. Відповідно, питання удосконалення правового регулювання ЄС у цій сфері, відмінності Директиви 95/46/ЄС від чинного Загального регламенту про захист даних та особливості його застосування були висвітлені в окремому підрозділі дисертації.

К. ю. н., ст. н. с. **Переверзєва Ольга Сергіївна**: Юліє Олександрівно, маю ще одне питання. Чи могли б ви надати визначення категорії «захист персональних даних»?

Коваленко Ю. О., здобувач: дякую за запитання. Варто зауважити, що керівні міжнародно-правові акти РЄ та ЄС, як і Закон України «Про захист персональних даних» не надають визначення такої категорії як «захист персональних даних». Цю категорію можна визначити як керівні засади, що регулюють питання забезпечення дотримання основних принципів і стандартів обробки персональних даних, а також забезпечення прав суб'єкта даних. Водночас у доктрині міжнародного права переважна більшість підходів свідчить про те, що захист персональних даних розглядається як сфера правового регулювання та як основоположне право особи, особливості гарантування останнього у Європейському суді з прав людини та Суді Європейського Союзу були досліджені у дисертаційній роботі.

К. ю. н., ст. н. с. **Проценко Ірина Миколаївна**: Юліє Олександрівно, у роботі ви систематизуєте основні підходи, концепції та принципи, що застосовуються Європейським судом з прав людини та Судом Європейського Союзу. Чи могли б ви коротко підсумувати чим відрізняються підходи Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу у цій сфері?

Коваленко Ю. О., здобувач: дякую за запитання. Відмінність полягає у тому, що право на захист персональних даних закріплене на рівні самостійного основоположного права в Хартії ЄС, яка з набранням чинності Лісабонським договором 2007 р. отримала таку ж юридичну силу, як і установчі договори ЄС. Водночас це право не було гарантовано безпосередньо у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і виникло в конвенційній системі внаслідок еволюційного тлумачення статті 8 Європейським судом з прав людини. Варто

зауважити, що підходи Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу у цій сфері були подібними до набрання Хартією ЄС юридичної сили установчих договорів ЄС, адже захист персональних даних розглядався в контексті права на повагу до приватного життя. Ще однією відмінністю є те, що на відміну від Суду ЄС, ЄСПЛ не має юрисдикції скасовувати національні закони чи адміністративну практику, які порушують ЄКПЛ, але може висловити поради щодо їх скасування чи внесення змін. Суд ЄС, навпаки, посилається на принцип верховенства ЄС, принцип прямої дії та принцип відповідальності держави, таким чином зобов'язуючи державу змінити чи анулювати національне законодавство, яке визнано таким, що порушує право ЄС. Водночас ЄСПЛ визнає, що у визначених випадках держави можуть користуватися свободою розсуду щодо регулювання захисту персональних даних, у той час як у рамках ЄС з прийняттям Загального регламенту про захист даних Суд ЄС практично не посилається на свободу розсуду держав, адже зазначений регламент підлягає прямому застосуванню державами-членами ЄС.

Д. ю. н., проф., пров. н. с. **Кресін Олексій Веніанімович**: Юліє Олександрівно, у дисертаційному дослідженні ви аналізуєте значну кількість рішень Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу. Однак чи у роботі не наведено аналіз рішень національних судових органів та практика застосування ними європейських стандартів захисту персональних даних. Чи могли б ви пояснити свій підхід?

Коваленко Ю. О., здобувач: дякую за запитання. Так, дійсно у дисертації проаналізовано значну кількість рішень Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу, висвітлені застосовувані ними керівні підходи, концепції та принципи, які використовуються у сфері захисту персональних даних. Окрема увага у дисертаційному дослідженні приділена рішенням Європейського суду з прав людини, ухваленим проти України, серед іншого, *Garnaga v. Ukraine*, *Panteleyenko v. Ukraine* та *Surikov v. Ukraine*, стан їх виконання та аналіз змін до законодавства, які були ініційовані після ухвалення цих рішень. Дійсно, у роботі не проводиться детальний аналіз рішень вітчизняних судових органів щодо питань захисту персональних даних, що пояснюється перш за все обмеженням щодо обсягу дисертаційного дослідження, а також тим, що дисертаційне дослідження було зосереджене на питаннях розвитку європейських стандартів захисту персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу. Втім, висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані для подальшого дослідження цієї теми в національному контексті, включаючи вітчизняну судову практику.

Після відповідей на запитання учасників засідання було озвучено **висновок наукового керівника, доктора юридичних наук, доцента, старшого наукового співробітника відділу міжнародного права та права Європейського Союзу**

Л. Г. Фалалєєвої з оцінкою роботи здобувача у процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану навчання в аспірантурі.

Висловлюючи свою позицію щодо наукового змісту дисертації, рівня виконання здобувачем індивідуального плану наукової роботи та освітньо-наукової програми за обраною спеціальністю, Л. Г. Фалалєєва відзначила наступне. Під час підготовки дисертації та виконання індивідуального плану Юлія Олександрівна Коваленко проявила себе відповідальною, дисциплінованою та старанною науковою дослідницею. Вона продемонструвала глибокі знання як теорії міжнародного права, так і методів наукового дослідження, що дало їй можливість комплексно підійти до виконання поставлених перед нею завдань.

Окрім цього, Ю. О. Коваленко повністю виконала освітньо-наукову програму Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України за спеціальністю 293 «Міжнародне право», а також чітко та послідовно здійснювала наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Зокрема, під час навчання в аспірантурі Ю. О. Коваленко відвідувала аудиторні заняття і проходила усі форми поточного та підсумкового контролю, передбачені навчальним планом та освітньо-науковою програмою аспірантури Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Освітня складова освітньо-наукової програми аспірантури виконана Ю. О. Коваленко в повному об'ємі.

Під час навчання в аспірантурі, Ю. О. Коваленко оволоділа всіма навичками та методами наукового дослідження (зокрема, методологією наукового аналізу, усної та письмової презентації результатів дослідження), необхідними знаннями історії, теорії та практики міжнародного публічного права, права Європейського Союзу, а також досягла такого рівня наукового світогляду, що є достатнім для здобуття ступеня доктора філософії. Додатково, Ю. О. Коваленко, в ході проходження асистентської педагогічної практики, оволоділа методологією педагогічної діяльності, навичками з підготовки та проведення навчальних занять.

Актуальність представленого Ю. О. Коваленко дисертаційного дослідження не викликає сумнівів, зокрема, з огляду на недостатнє вивчення вітчизняною наукою міжнародного права підходів до захисту персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу, а також необхідність вивчення процесу формування теоретико-методологічних засад захисту персональних даних в Україні з огляду на євроінтеграційний вектор зовнішньої політики України, набуття статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу та необхідність адаптації вітчизняного законодавства до *acquis* ЄС. Дисертаційне дослідження Ю. О. Коваленко, безумовно, характеризується науковою новизною і практичною спрямованістю. Слід відзначити використану нею широку джерельну базу та її коректне осмислення і використання. Це праці (переважно англійські) зарубіжних і вітчизняних учених, які були глибоко та критично проаналізовані, а також міжнародно-правові акти (серед яких, широкий спектр актів Ради Європи та

Європейського Союзу), практика міжнародних органів (Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу) й національне законодавство України.

Виконана Ю. О. Коваленко дисертація присвячена комплексному аналізу правових засад захисту персональних даних, сформованих у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу та визначення перспективних напрямів розвитку механізму захисту персональних даних в Україні крізь призму європейських стандартів у цій сфері. Дисертантка побудувала своє дослідження за планом, спрямованим на багатоаспектне виконання поставлених перед нею завдань. Так, вона не тільки дослідила базові для заявленої теми питання, а саме, охарактеризувала становлення та розвиток права захисту персональних даних у доктрині та практиці міжнародного права, аналіз правових засад захисту персональних даних, сформованих у Раді Європи та Європейському Союзі, а й розкрила специфіку виникнення європейських стандартів захисту персональних даних та їх еволюційний розвиток через демонстрацію проблемних аспектів міжнародно-правового регулювання у цій сфері, а саме відсутність універсального міжнародного договору у сфері захисту персональних даних. Додатково, дисертанткою було розкрито зміст європейських стандартів захисту персональних даних й досліджено тенденції подальшого розвитку їх ключових елементів. Окрім цього, дисертантка надала характеристику концептуальних підходів Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу, що, одночасно, продемонструвало механізми практичної реалізації європейських стандартів у цій сфері. Також, Ю. О. Коваленко звернула увагу на важливість оновлення законодавства України у процесі євроінтеграції та увідповіднення до найвищих міжнародних, зокрема європейських стандартів захисту персональних даних. Тому, дисертантка також зосередилася на вивченні особливостей захисту персональних даних у законодавстві України з огляду на судову практику Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу, а також європейських стандартів у цій сфері.

Коваленко Ю. О. вдалося вирішити поставлені перед нею завдання й розкрити специфіку захисту персональних даних у Європейському суді з прав людини та Суді Європейського Союзу. Застосовуючи загальнонаукові та спеціально-наукові методи дослідження, вона дійшла самостійних і оригінальних висновків, зокрема, щодо значення і ролі європейських стандартів захисту персональних даних та їх поділу на три покоління з огляду на еволюційний розвиток, систематизації основних підходів, концепцій і принципів, які використовують Європейський суд з прав людини та Суд Європейського Союзу в контексті захисту персональних даних, визначення перспективних напрямів адаптації законодавства України відповідно до європейських стандартів захисту персональних даних, доцільності удосконалення інституційного механізму контролю у сфері захисту персональних даних в Україні відповідно до вимог європейських стандартів у цій сфері.

Дисертаційна робота Ю. О. Коваленко є самостійним науковим дослідженням й має порівняльно-аналітичний характер. Зауваження наукового керівника

дисертанткою в процесі підготовки роботи повністю враховані. Основні результати дисертації, висновки та пропозиції були повною мірою висвітлені в опублікованих працях (наукових статтях у вітчизняному фаховому юридичному виданні, у періодичному виданні, проіндексованому у наукометричній базі даних Scopus, що можуть бути зараховані за темою дисертації, у зарубіжному науковому періодичному виданні з фахового напрямку держави-члена Європейського Союзу), а також апробовані під час виступів на шести міжнародних науково-практичних конференціях.

Підсумовуючи вищенаведене, Л. Г. Фалалєєва констатувала, що виконана Ю. О. Коваленко дисертаційна робота присвячена актуальній і важливій теоретичній проблемі міжнародного права. Всі структурні частини роботи наповнені інформацією та обґрунтованими судженнями автора в рамках теми дослідження. Основні питання теми розкриті на належному науковому рівні. Дисертація викладена юридично грамотно, логічно, послідовно, зрозуміло і доступно, відповідає вимогам, встановленим чинним законодавством України у сфері вищої освіти та наукової і науково-технічної діяльності. Тому дане дослідження рекомендується до захисту, а Ю. О. Коваленко заслуговує на присудження їй наукового ступеню доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

Долучившись до обговорення основних наукових результатів дисертації доктор юридичних наук, професор **Онiщенко Наталія Миколаївна** констатувала актуальність презентованої здобувачкою дисертації на тему «Захист персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу: порівняльний аналіз», обумовленої євроінтеграційним та євроатлантичним вектором зовнішньої політики України. Н. М. Онiщенко було підкреслено, що у роботі проаналізовано значну кількість рішень Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу, а також роботи вітчизняних і зарубіжних вчених у цій сфері. У дисертації Ю. О. Коваленко було повністю досягнуто поставленої мети, а саме визначено та охарактеризовано особливості захисту персональних даних та вплив практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу на формування європейських стандартів захисту персональних даних. Також Н. М. Онiщенко було зазначено про обґрунтованість зроблених дисертанткою висновків щодо доцільності оновлення вітчизняного законодавства до сучасних європейських стандартів захисту персональних даних, що містяться в оновленій Конвенції № 108 та Загальному регламенті про захист даних. Окрім цього, Н. М. Онiщенко було підкреслено, що дисертантка проявила себе як схильна до глибокого наукового пошуку та юридичного аналізу науковець. Положення, винесені нею на захист, є самобутніми та самостійними, а також мають теоретичне і практичне значення, у зв'язку з чим дисертація Ю. О. Коваленко на тему: «Захист персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу: порівняльний аналіз» може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради

для захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

К. ю. н., ст. н. с. **І. М. Проценко**, надаючи схвальний відгук про дослідження здобувача, відзначила високий рівень здійсненої нею наукової розробки теми. Також нею було окремо зроблено наголос на тому, що дисертантка, при аналізі виникнення та становлення права на захист персональних даних часто звертається до вивчення регулювання відповідних питань у судовій практиці США та практиці Комітету з прав людини, що надає дослідженню комплексності та багатоплановості. На думку І. М. Проценко, слухним було звернення Ю. О. Коваленко до вивчення сутності та тенденцій розвитку законодавства України у процесі його адаптації до *acquis* ЄС, що дало можливість зробити висновки, важливі з точки зору набуття Україною членства в ЄС. Взагалі, в роботі ґрунтовно розкривається сутність і зміст механізмів захисту персональних даних в Раді Європи та Європейському Союзі з огляду на судову практику Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу, що надає можливість визначити стан впровадження європейських стандартів захисту персональних даних у законодавство України та напрями його вдосконалення. Все ж робота має і певні дискусійні моменти, наприклад, потребує додаткової аргументації твердження про те, що визнання права на захист персональних даних у конвенційній системі як самостійного права, передбаченого безпосередньо в окремому протоколі до ЄКПЛ, забезпечили б вищий ступінь його захисту. Незважаючи на окремі зауваження, робота має логічний та завершений характер. Згідно з думкою І. М. Проценко, дисертація Ю. О. Коваленко на тему «Захист персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу: порівняльний аналіз» містить наукову новизну, а також становить важливе теоретичне значення для вітчизняної науки міжнародного права прав людини і міжнародного інформаційного права й має вагомий практичний значимість для удосконалення законодавства відповідно до основних європейських стандартів захисту персональних даних у процесі адаптації вітчизняного законодавства до права ЄС, а отже дана дисертація може бути рекомендована для захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

К. ю. н., ст. н. с. **О. С. Переверзева** відзначила чіткість та послідовність викладення дисертаційного матеріалу та обґрунтованість зроблених дисертанткою висновків. Також О. С. Переверзева наголосила на теоретичному та практичному значенні проведеного Ю. О. Коваленко дослідження. Зокрема, розкритий нею механізм захисту персональних даних у Європейському суді з прав людини та Суді Європейського Союзу, а також обґрунтування впливу практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу на формування і розвиток європейських стандартів захисту персональних даних, істотно доповнить доробок вітчизняних вчених, фахівців з міжнародного права прав людини. Втім, дисертація не позбавлена і певних недоліків, зокрема дисертантці варто було б детальніше розкрити таку категорію як «захист персональних даних» і приділити більше уваги щодо визначення

цієї категорії у праві РС та ЄС, а також вітчизняному законодавстві. Разом з цим, висловлені рекомендації не впливають на високу позитивну оцінку результатів дисертаційного дослідження Ю. О. Коваленко. Підсумовуючи, О. С. Переверзева погодилася з попередніми виступаючими, що дисертантка надала переконливі відповіді на поставлені їй питання, що свідчить про її високий рівень теоретичної підготовки. Згідно її підсумку, дисертація Ю. О. Коваленко на тему: «Захист персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу: порівняльний аналіз» відповідає вимогам, встановленим чинним законодавством України у сфері вищої освіти та наукової і науково-технічної діяльності, в ній представлені, безумовно, новітні висновки, які мають вагомое теоретичне та практичне значення, а отже дисертація може бути рекомендована для захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

Д. ю. н., проф., пров. н. с. **О. В. Кресін** наголосив на теоретичному та практичному значенні проведеного Ю. О. Коваленко дослідження. Основні положення та висновки дисертації мають, безумовно, практичне значення і можуть бути використані при вдосконаленні лекційних матеріалів з таких навчальних дисциплін, як «Теорія та практика міжнародного права», «Правові аспекти діяльності Ради Європи», «Право Європейського Союзу». О. В. Кресіним підкреслено, що дисертанткою ґрунтовно проаналізовані підходи, концепції та принципи, що використовуються Європейським судом з прав людини та Судом Європейського Союзу у сфері захисту персональних даних. На думку О. В. Кресіна, у роботі бажано було б висвітлити також практику вітчизняних судових органів у контексті застосування ними європейських стандартів захисту персональних даних. Втім, ця рекомендація жодним чином не ставить під сумнів завершеність дисертаційного дослідження Ю. О. Коваленко. Логічність та системність викладення матеріалу дисертації, новизна, обґрунтованість, теоретична і практична значимість досягнутих в ній висновків дають змогу стверджувати, що дисертація Ю. О. Коваленко на тему: «Захист персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу: порівняльний аналіз» може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

К. ю. н., ст. н. с. **Я. А. Павко** наголосила на актуальності теми цього дослідження для визначення напрямів удосконалення законодавства України у процесі його адаптації до права ЄС. На думку Я. А. Павко, дисертантка глибоко осмислила юридичну природу Керівних принципів ОЕСР щодо захисту права на приватність і транскордонні потоки персональних даних, схвалені Рекомендацією Ради ОЕСР від 23 вересня 1980 р., Конвенції № 108 про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних у редакції 1981 р., Директиви 95/46/ЄС про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних 1995 р. та Загального регламенту про захист даних

2016 р. Нею зроблено висновок, що дисертація Ю. О. Коваленко на тему: «Захист персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу: порівняльний аналіз» відповідає вимогам, встановленим чинним законодавством України у сфері вищої освіти та наукової і науково-технічної діяльності, та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

К. ю. н., м. н. с. **М. І. Суржинський** підкреслив змістовність дисертаційної роботи Ю. О. Коваленко та системність, цілісність і логічність викладеного в ній матеріалу. Також він звернув увагу на глибоке, фахове опанування дисертанткою тематики дисертаційного дослідження та проведену ним при вивченні практики практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу ґрунтовну аналітичну роботу. Представлені результати дослідження переконливо доводять, що поставлена в дисертації мета досягнута, в ній представлені цікаві, новітні наукові результати й її теоретичне і практичне значення є безсумнівними, а отже дисертація може бути рекомендована для захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

ВИСНОВОК

**Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Коваленко Юлії Олександрівни на тему: «Захист персональних даних у
практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу:
порівняльний аналіз», поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі
знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право»**

Дисертація Коваленко Юлії Олександрівни «Захист персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу: порівняльний аналіз», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право» (галузь знань 29 «Міжнародні відносини») виконана у Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, протокол № 11 від 19 грудня 2019 року.

1. Ступінь актуальності теми дисертації

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлюється тим, що з нестримним розвитком інформаційних технологій постають питання захисту персональних даних особи, становлення та еволюції права на захист персональних даних, формування та розвитку сучасних європейських стандартів у цій сфері. Захист персональних даних регламентований у численних міжнародно-правових актах як безпосередньо, так і опосередковано, тобто через закріплення права на повагу до приватного та сімейного життя. Примітно, що у міжнародному праві прослідковується фрагментація норм щодо захисту персональних даних, що обумовлено відсутністю універсального міжнародного договору в цій сфері, а також культурними, історичними відмінностями у сприйнятті приватності та підходів до захисту персональних даних і, відповідно, існуванням конкуруючих правових режимів захисту даних. За відсутності такого міжнародного договору становлення стандартів захисту персональних даних відбувалося переважно у рамках діяльності Ради Європи та Європейського Союзу, а тому доволі поширеним у доктрині і практиці є використання категорії «європейські стандарти захисту персональних даних», що охоплює найбільш узагальнені, керівні правові засади, підходи та принципи у цій сфері.

Для вітчизняної науки міжнародного права важливим є з'ясування стану адаптації національного законодавства і практики до європейських стандартів у сфері захисту персональних даних. Особливої актуальності це питання набуло з огляду на євроінтеграційний вектор зовнішньої політики України та набуття статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу, адже обов'язок забезпечення належного рівня

захисту персональних даних відповідно до найвищих міжнародних, зокрема європейських стандартів, встановлено статтею 15 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Окремої уваги заслуговує дослідження керівного акту Європейського Союзу у цій сфері - Регламенту 2016/679 про захист фізичних осіб під час обробки персональних даних та їх вільного обігу (Загального регламенту про захист даних), що набув чинності 25 травня 2018 р., а також імплементація його положень у національне законодавство України.

У науці міжнародного права правове регулювання захисту персональних даних досліджувалося у працях вчених, серед яких Л. Биграве, Г. Бутаррелі, М. Бркан, Г. Грінліф, Б. ван дер Слот, К. Кітачаісарі, К. Кунер, А. В. Пазюк, П. М. Сухорольський. Окремі аспекти захисту персональних даних у Раді Європи та у судовій практиці Європейського суду з прав людини досліджували - М. В. Бем, І. М. Городиський, П. Д. Гуйван, Н. Бистром, П. де Херт, С. Гатвьорс. Захист персональних даних у Європейському Союзі та Суді Європейського Союзу вивчали – І. З. Брацук, М.-П. Грандер, Г. Гонсалес-Фустер, Р. Геллерт, Дж. Кокотт, К. Кунер, О. Лінські, К. Сobotта, С. Стромхольм, М. Тцану, І. М. Яворська.

Теоретичне розроблення окремих аспектів даної проблематики можна простежити у працях вітчизняних науковців, серед яких: К. А. Андрущенко, О. А. Баранов, Ю. Д. Белова, В. М. Брижко, О. П. Горпинюк, Л. В. Ємчук, Н. В. Камінська, А. В. Кардаш, С. Б. Карвацька, Т. В. Комарова, Р. С. Концевой, В. Ю. Кузьма, Дж. МакБрайд, К. С. Мельник, С. Т. Мішуровська, В. І. Муравйов, Н. Б. Мушак, Р. А. Петров, О. С. Переверзева, В. Г. Пилипчук, О. П. Радкевич, Ю. С. Разметаєва, М. В. Різак, І. І. Романюк, О. В. Святун, О. О. Серебряник, В. О. Серьогін, І. М. Сопілко, А. В. Тунік, Т. І. Обуховська, Н. М. Оніщенко, Л. Г. Фалалєєва, І. В. Яковюк. Роботи цих авторів, безумовно, мають наукове та практичне значення, проте дослідження механізмів захисту персональних даних у Раді Європи та Європейському Союзі, сучасний стан, еволюція та перспективи розвитку, а також підходи Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу щодо забезпечення права на захист персональних даних у вітчизняній науці міжнародного права дослідженні лише фрагментарно.

Необхідність системного та комплексного дослідження теоретичних та практичних проблем, пов'язаних із захистом персональних даних у Раді Європи та Європейському Союзі, систематизації застосовуваних у цій сфері підходів і принципів, а також оцінки їх впливу на формування європейських стандартів захисту персональних даних є важливою з огляду на глобалізаційні процеси, виклики та загрози сучасності. Водночас існує потреба у подальшому вивченні процесу формування теоретико-методологічних засад захисту персональних даних в Україні з огляду на судову практику Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу та її впровадження в Україні, а також євроінтеграційний та євроатлантичний вектор зовнішньої політики України.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до наукової програми діяльності відділу міжнародного права та права Європейського Союзу Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України в межах науково-дослідних тем.

2. Мета і завдання дисертаційного дослідження

Метою дисертації є комплексний аналіз правових засад захисту персональних даних, сформованих у Раді Європи та Європейському Союзі, а також теоретичне обґрунтування впливу практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу на формування і розвиток концептуальних підходів до захисту персональних даних, визначення перспективних напрямів розвитку доктринальної бази та формулювання практичних рекомендацій щодо модернізації механізму захисту персональних даних в Україні крізь призму європейських стандартів у цій сфері.

Для досягнення цієї мети в процесі дослідження були поставлені такі завдання:

- проаналізувати становлення та розвиток права на захист персональних даних у доктрині та практиці міжнародного права, а також концептуальні підходи до права на захист персональних даних у сучасному міжнародному праві;
- розглянути понятійно-категоріальний апарат, зокрема такі ключові поняття, як «персональні дані», «чутливі дані», «обробка даних», «псевдонімізація», «знеособлення», «контролер даних», «оператор даних», «треті особи» та основні принципи захисту персональних даних;
- розкрити правові засади регулювання захисту персональних даних у Раді Європи та підходи Європейського суду з прав людини у цій сфері;
- з'ясувати механізми захисту персональних даних в Європейському Союзі у світлі практики Суду Європейського Союзу;
- визначити та охарактеризувати особливості захисту персональних даних та вплив практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу на формування європейських стандартів захисту персональних даних;
- дослідити законодавчі гарантії захисту персональних даних та практику їх забезпечення з огляду на виконання Україною міжнародно-правових зобов'язань у цій сфері;
- визначити стан впровадження європейських стандартів захисту персональних даних у законодавство України та напрями його вдосконалення;
- дослідити процес еволюції законодавства України у процесі його адаптації до *acquis* Європейського Союзу.

3. Об'єкт, предмет та теоретико-методологічна база дисертаційного дослідження

Об'єкт дослідження становлять міжнародно-правові та інтеграційні відносини, що пов'язані з правом на захист персональних даних у Європейському суді з прав людини та Суді Європейського Союзу.

Предмет дослідження становлять правові засади регулювання захисту персональних даних, сформульовані в актах Ради Європи і Європейського Союзу в світлі практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу.

Достовірність отриманих дисертанткою наукових результатів забезпечується широким використанням комплексу загальнонаукових та спеціальних *методів наукового пізнання*.

Для вирішення поставленої у дисертації мети та обумовлених нею завдань було використано, передусім, роботи представників української науки міжнародного права М. В. Бема, І. М. Городиського, С. Б. Карвацької, А. В. Пазюка, І. В. Яковюка та інших, права Європейського Союзу В. І. Муравйова, Н. Б. Мушак, Т. В. Комарової, Р. А. Петрова, Л. Г. Фалалєєвої та ін., міжнародного права прав людини К. А. Андрущенко, С. Т. Мішуровської, Ю. С. Разметаєвої, П. М. Сухорольського та інших.

Науково-теоретичну базу становили також результати науково практичного посібника М. В. Бема та І. М. Городиського «Захист персональних даних: правове регулювання та практичні аспекти», дисертаційних досліджень А. В. Пазюка «Міжнародно-правовий захист права людини на приватність персоніфікованої інформації» та С. Т. Мішуровської «Міжнародно-правовий захист права на приватне життя (сучасна практика)», а також окремі публікації українських правознавців щодо таких питань, як тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (М. В. Мазур, С. Р. Тагієв, А. С. Беніцький, В. В. Кострицький); трансформація системи захисту персональних даних і приватності (В. Г. Пилипчук, В. М. Брижко); дослідженні відповідності законодавства України законодавству ЄС у сфері персональних даних (В. М. Брижко, А. І. Радянська, М. Я. Швець); права Європейського Союзу (А. Лазовські, К. Смирнова, І. Березовська). Окрім цього, було вивчено статті Л. Г. Фалалєєвої «Хартія Європейського Союзу про основоположні права 2007», «Рада Європи» підготовлені в тритомній «Енциклопедії міжнародного права». В зарубіжній міжнародно-правовій літературі з цієї тематики було використано порівняльне дослідження С. Стромхольма «Право на недоторканність приватного життя та права особистості: порівняльний огляд», а також роботи Л. Биграве, Н. Бистром, Г. Бутаррелі, М. Бркана, Г. Грінліфа, Б. ван дер Слота, С. Гатворса, М.-П. Грандер, Г. Гонсалес-Фустер, Р. Геллерта, Дж. Кокотт, К. Кунера, О. Лінскі, К. Соботти, П. де Херта та ін.

Емпіричну базу дослідження становили акти Ради Європи та Європейського

Союзу, закони України й інших держав, судова практика Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу, національних судових органів України та інших держав, практика органів ООН.

4. Наукова новизна дисертаційного дослідження, теоретична та практична цінність одержаних результатів

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших комплексних порівняльно-правових досліджень, у якому на підставі вивчення судової практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу, а також доктринальних поглядів вітчизняних і зарубіжних вчених з'ясовано теоретичні та практичні проблеми захисту персональних даних. До найбільш важливих результатів, що становлять наукову новизну, можна віднести наступні:

- науково обґрунтовано значення і роль європейських стандартів захисту персональних даних, які є найбільш прогресивними нормами у цій сфері, у вітчизняній науці міжнародного права та у процесі вдосконалення національного законодавства;

- обґрунтовано поділ європейських стандартів захисту персональних даних на три покоління з огляду на їх еволюційний розвиток, а саме на: перше покоління (Керівні принципи ОЕСР щодо захисту права на приватність і транскордонні потоки персональних даних, схвалені Рекомендацією Ради ОЕСР від 23 вересня 1980 р. та Конвенція № 108 про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних 1981 р.), друге покоління (Конвенція № 108 про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних 1981 р., оновлена Додатковим протоколом 2001 р., та Директива 95/46/ЄС про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних 1995 р.) та третє покоління (оновлена Конвенція № 108, зі змінами, внесеними Протоколом СЕТС № 223, та Загальний регламент про захист даних 2016 р.);

- систематизовано основні підходи, концепції і принципи, які використовують Європейський суд з прав людини та Суд Європейського Союзу в контексті захисту персональних даних;

- визначено перспективні напрями адаптації законодавства України відповідно до європейських стандартів захисту персональних даних, що закріплені у Конвенції № 108, оновленій Протоколом СЕТС № 223, та Загальному регламенті про захист даних, зокрема щодо оновлення основних термінів, таких як «контролер даних» та «оператор даних», та закріплення нових термінів, таких як «профайлінг», «псевдонімізація», «обмежена обробка», «наглядний орган», удосконалення визначення поняття «згода на обробку даних», деталізації прав суб'єкта даних;

- обґрунтовано доцільність удосконалення інституційного механізму контролю у сфері захисту персональних даних в Україні відповідно до вимог європейських стандартів захисту персональних даних, з урахуванням критеріїв незалежності,

об'єктивності, неупередженості та безсторонності, що сприятиме ефективній реалізації права на захист персональних даних;

удосконалено:

- підходи до періодизації становлення та розвитку європейських стандартів захисту персональних даних з огляду на національні, історичні та ідеологічні сприйняття права на приватність та права на захист персональних даних та існування різних конкуруючих моделей захисту даних;

- концепцію розмежування права на приватне життя та права на захист персональних даних з огляду на їх роль в інформаційному суспільстві, а також визнання права на захист персональних даних як самостійного основоположного права людини;

- підходи до узагальнення практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу з урахуванням європейських стандартів захисту персональних даних, що визначає межі втручання держави у право на захист персональних даних та сприяє ефективній реалізації цього права;

- теорію співвідношення і розмежування категорій «персональні дані», «конфіденційна інформація», «інформація про приватне та сімейне життя» у вітчизняній науці міжнародного права;

набули подальшого розвитку:

- концепція еволюції європейських стандартів захисту персональних даних з огляду на комп'ютеризацію суспільного життя, використання передових технологій та розвитку інформаційного суспільства;

- рекомендації щодо удосконалення законодавчого регулювання права на захист персональних даних в Україні задля підвищення ефективності останнього і законодавчого закріплення гарантій його захисту з огляду на впровадження новітніх технологій, глобалізаційні процеси, євроінтеграційну і євроатлантичну зовнішню політику України, виклики та загрози сучасності;

- оцінка необхідності вироблення в Україні єдиної судової практики з питань захисту персональних даних відповідно до європейських стандартів у цій сфері, а також орієнтованість на підходи, висвітлені у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу.

Наукова новизна проведеного дисертаційного дослідження обумовила теоретичну та практичну цінність роботи.

Наукова цінність: сформульовані положення, висновки та пропозиції мають важливе значення для гарантування права на захист персональних даних як основоположного права людини, розуміння сучасних тенденцій розвитку європейських стандартів захисту персональних даних та визначення основних етапів імплементації європейських стандартів у цій сфері у законодавство України. Отримані результати можуть бути застосовані:

- у законотворчій діяльності під час удосконалення законодавства відповідно до основних європейських стандартів захисту персональних даних;

- у вітчизняній судовій практиці в процесі застосування європейських стандартів захисту персональних даних;

- у навчальному процесі під час викладання дисциплін «Міжнародне право», «Теорія та практика міжнародного права», «Правові аспекти діяльності Ради Європи», «Право Європейського Союзу», під час підготовки навчальних посібників і програм з теорії та практики міжнародного права у сфері захисту основоположних прав людини, а також інших навчально-методичних матеріалів з питань захисту персональних даних.

Практичне значення отриманих результатів дисертаційного дослідження виявляється у правотворчій діяльності, а саме під час удосконалення законодавства відповідно до основних європейських стандартів захисту персональних даних, адаптації законодавства України до *acquis* ЄС, зокрема і у сфері захисту персональних даних, що необхідно для набуття Україною членства в ЄС.

5. Наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, повнота опублікування результатів дисертації

Основні наукові результати дисертації висвітлені у 3 публікаціях, які повністю відображають зміст проведеного наукового дослідження, а також суть викладених у ньому практичних висновків та рекомендацій. За результатами наукових розвідок, дисертанткою було опубліковані наступні наукові доробки.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у науковому фаховому виданні України, періодичному науковому виданні, проіндексованому в наукометричній базі даних Scopus, зарубіжному науковому періодичному виданні з фахового напрямку держави-члена Європейського Союзу:

1. Коваленко Ю. О. Становлення та розвиток європейських стандартів захисту персональних даних. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2020. № 5. С. 59-67.

2. Kovalenko Y. The Right to Privacy and Protection of Personal Data: Emerging Trends and the Implications for Development in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights. Masaryk University Journal of Law and Technology. 2022. Vol. 16. No. 1. P. 37-57 (Scopus).

3. Kovalenko Y. Balancing right to personal data protection towards other fundamental rights through the prism of the case law of the ECtHR and the CJEU. Visegrad Journal on Human Rights. 2022. No. 2. P. 52-57.

Повнота опублікування результатів дисертації засвідчується таблицею 1.

Таблиця 1 – Повнота опублікування результатів дисертації

№	Наукова публікація здобувача		Підрозділи дисертації, що висвітлюються
	Назва	Видання	
<i>Стаття у науковому фаховому виданні України:</i> (включеному на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України)			
1.	Становлення та розвиток європейських стандартів захисту персональних даних.	<i>Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2020. № 5. С. 59-67.</i>	п. 1.1, 1.2., 1.3
<i>Стаття у періодичному науковому виданні, проіндексованому в наукометричній базі даних Scopus</i>			
2.	The Right to Privacy and Protection of Personal Data: Emerging Trends and the Implications for Development in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights.	<i>Masaryk University Journal of Law and Technology. 2022. Vol. 16. No. 1. P. 37-57.</i>	п. 2.2, 2.3, 3.3, 3.4
<i>Стаття у науковому періодичному виданні з фахового напрямку держави-члена Європейського Союзу</i>			
3.	Balancing right to personal data protection towards other fundamental rights through the prism of the case law of the ECtHR and the CJEU	<i>Visegrad Journal on Human Rights. 2022. No. 2. P. 52-57.</i>	п. 2.2, 2.3, 3.3., 3.4

6. Структура дисертації, логіка викладу її основних частин та обсяг дисертаційного дослідження

Структура та обсяг дисертації обумовлені метою та завданнями дисертаційного дослідження. Робота складається із двох анотацій (українською та англійською мовами), вступу, чотирьох розділів, логічно об'єднаних у тринадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 261 сторінку, з яких основний текст становить 214 сторінок. Список використаних джерел містить 346 найменування на 41 сторінці. Робота містить 1 додаток на 2 сторінки.

7. Особистий внесок здобувача

Дисертація виконана Ю. О. Коваленко самостійно. Усі сформульовані в ній положення і висновки обґрунтовано на основі особистих досліджень автора. У дисертації ідеї та розробки належать автору. Усі положення новизни, що виносяться на захист, та висновки, зроблені у цій дисертації, апробовані та опубліковані автором одноособово.

8. Апробація результатів дослідження

Основні положення дисертації обговорювались на засіданні відділу міжнародного права та права Європейського Союзу. Основні положення і висновки дослідження пройшли апробацію шляхом обговорення на міжнародних науково-практичних конференціях: Актуальні дослідження правової та історичної науки (випуск 24) (м. Тернопіль, 21 липня 2020 р.), Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення (м. Одеса, 9-10 жовтня 2020 р.), Сучасне правотворення: питання теорії та практики (м. Дніпро, 4-5 червня 2021 р.), Права людини як індикатор розвитку сучасної держави (м. Київ, 13 грудня 2021 р.), Topical issues of modern jurisprudence: international scientific conference (Częstochowa, Republic of Poland, 5-6 April 2023), Science and Technology: LVII International Scientific and Practical Conference (Great Britain, Birmingham, 14-15 September 2023), науковій публікації в електронному виданні, а саме:

1. Коваленко Ю. О. До питання становлення права на захист персональних даних у міжнародному праві. *Актуальні дослідження правової та історичної науки (випуск 24)*: матеріали міжн. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 21 лип. 2020 р.). Тернопіль, 2020. С. 30-33.

2. Коваленко Ю. О. Еволюція європейських стандартів захисту персональних даних. *Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення*: матеріали міжн. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 9-10 жовт. 2020 р.). Одеса, 2020. С. 13-16.

3. Kovalenko Y. O. Right to data protection in the times of COVID-19: challenges and prospects in the ECtHR. *Сучасне правотворення: питання теорії та практики*: матеріали міжн. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 4-5 черв. 2021 р.). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2021. С. 145-149.

4. Kovalenko Y. The place of the right to data protection in the existent human rights framework. *Права людини як індикатор розвитку сучасної держави*: матеріали міжн. наук.-практ. конф. (м. Київ, 13 груд. 2021 р.). Київ: «Видавництво Людмила», 2021. С. 16-18.

5. Коваленко Ю. Генетична інформація людини (ДНК): облік в умовах воєнного стану та ризику під час обробки. *Закон і Бізнес*. 2022. URL: <https://zib.com.ua/ua/153699.html> (дата звернення: 03.10.2023).

6. Коваленко Ю. О. До питання застосування Судом Європейського Союзу доктрини свободи розсуду та доктрини верховенства права ЄС в контексті захисту персональних даних. *Topical issues of modern jurisprudence: international scientific conference* (Częstochowa, Republic of Poland, 5-6 April 2023). Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2023. P. 224-228.

7. Коваленко Ю. О. Виконання Україною міжнародно-правових зобов'язань у сфері захисту персональних даних в контексті євроатлантичної інтеграції. *Science and Technology: LVII International Scientific and Practical Conference* (Great Britain, Birmingham, 14-15 September 2023). Birmingham, Great Britain: «Nika Publishing», 2023. P. 19-24.

9. Характеристика особистості здобувача

Коваленко Юлія Олександрівна народилася 01 серпня 1996 року у місті Києві. Отримала середню освіту у спеціалізованій школі № 89 м. Києва з поглибленим вивченням іноземних мов (2013 рік).

У 2017 році закінчила навчання у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за спеціальністю «Право» та отримала ступінь бакалавра.

У 2019 році закінчила програму подвійного дипломування у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка та Університеті Миколаса Ромеріса (Вільнюс, Литва) за спеціальністю «Право», за спеціалізацією «Правове регулювання публічної адміністрації та права людини», освітня програма «Україно-Європейські правничі студії» та отримала ступінь магістра права.

З березня по вересень 2019 року – працювала у комерційній структурі.

З жовтня 2019 року – по теперішній час – юрист Центру стратегічних справ Української Гельсінської спілки з прав людини. Основним напрямом професійної діяльності є захист прав та основоположних свобод людини у національних та міжнародних органах, зокрема, представництво інтересів заявників у Європейському суді з прав людини.

У 2022 році отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

У липні 2023 року брала участь в літній школі The Liverpool Summer School on the Law of the Council of Europe «The Council of Europe: Resilience in Troubling Times» (м. Ліверпуль, Велика Британія), одна з панельних дискусій якої була присвячена захисту персональних даних у Раді Європи.

Володіє українською, англійською, французькою мовами.

Із листопада 2019 року – по теперішній час – аспірантка відділу міжнародного права та права Європейського Союзу Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України.

10. Оцінка мови та стилю дисертації

Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Текстове подання матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість та доступність їх сприйняття і відповідають стилю науково-дослідної літератури.

За результатами обговорення презентації дисертаційного дослідження, виконаного Коваленко Ю. О., а також вивчення повноти публікацій основних результатів дослідження:

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації **Коваленко Юлії Олександрівни** на тему: «Захист персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу: порівняльний аналіз», поданої на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

2. Визнати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Ю. О. Коваленко є фундаментальним науковим дослідженням з актуальних питань, характеризується єдністю змісту, який відповідає вимогам дотримання засад академічної доброчесності, містить наукові результати, що мають необхідний рівень наукової новизни, теоретичне та практичне значення, що свідчить про особистий внесок здобувача у розвиток науки міжнародного права. Подане до захисту дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 293 «Міжнародне право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 19 травня 2023 року № 502) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Коваленко Юлії Олександрівни на тему: «Захист персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу: порівняльний аналіз» до захисту на здобуття ступеня доктора

філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Коваленко Юлії Олександрівни на тему «Захист персональних даних у практиці Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу: порівняльний аналіз» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право»:

«За» – 7

«Проти» – немає

«Утримались» – немає

Голова засідання:

**завідувач відділу міжнародного права
та права Європейського Союзу
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України,
академік НАПрН України**



Н. М. ОНИЩЕНКО